

1. Voorbestemd

Efeziërs 1:1-14

In de inleiding schreef ik over de woordenstroom van deze brief. Dat is wel het meest van toepassing op het begin ervan. Na de groet van Paulus aan zijn lezers volgt een explosie aan woorden, een vuurwerk van vreugde, een meeslepende stroom van gedachten. In het Grieks bestaat het hele gedeelte van vers 3 tot en met 14 uit slechts vier zinnen, en zo vind je het nog in de (oude) Statenvertaling. Nieuwere vertalingen hebben met punten pauzes aangebracht. Die pauzes zijn welkom. Ook mét die pauzes zullen veel lezers dit stuk wel erg theologisch vinden en moeilijk te vatten. Toch proberen we er enig doorzicht in te krijgen. Een geduldige lezing loont zeker de moeite.

Het is onmogelijk om in deze bijbelstudie de rijkdom van dit hele stuk tot zijn recht te laten komen. Aan de hand van een aantal thema's schets ik een paar lijnen. Het zijn thema's die mijns inziens de kern uitmaken van wat Paulus hier uitspreekt. Dat zijn achtereenvolgens Christus alleen, de wil van God en genade. Ik sluit af met een opmerking over de heilige Geest.

Christus alleen

Om te beginnen valt natuurlijk de alomtegenwoordigheid van de naam van Christus op. Niet minder dan acht keer wordt Hij genoemd. God is de Vader van onze Heer Jezus Christus (3). God doet alles door Jezus Christus. Hij heeft door Christus zijn oog laten vallen op mensen om hen 'heilig en zuiver' (4) en 'zijn kinderen' (5) te laten zijn. Door Christus heeft Hij ons verlost 'door zijn bloed' (7). Wij mensen hebben de bestemming ontvangen om onze hoop op Christus te vestigen, die ons uitzicht geeft op de verlossing van alles, in de hemel en op de aarde (11). Het grote doel van de geschiedenis is dat alles bijeen wordt gebracht onder één hoofd, Christus (10).

Het zal niet verbazen dat al deze uitspraken veel stof tot nadenken hebben gegeven. Dat nadenken doen we op onze bescheiden manier dan ook nu. Je zou kunnen zeggen: Christus is de naar buiten gekeerde zijde van God. God heeft zich naar buiten gericht. Dat heeft Hij echter niet zomaar gedaan. De hele *big bang* van de schepping is niet een blind noodlot maar een plan. Het is allemaal geschapen 'in Christus'. Christus staat hier vooral voor de wijsheid, de waarheid en de liefde van God. Daardoor heeft God een wereld geschapen. Maar daarna houdt het niet op. Na de schepping trekt God zich het lot van deze wereld aan. Dat is vooral het geval als het om de mens gaat. De mens mag onder alle schepselen 'de boodschap van de waarheid', 'het evangelie van de redding' (13) horen.

De naar buiten gerichte kant van God is dus Christus, de wijsheid, de waarheid en het licht van God. Alles wat geschapen is, draagt op een of andere manier de afdruk van Christus. Die afdruk dreigt er echter van af te gaan. De schepping dreigt uit elkaar te vallen, te versplinteren en verloren te gaan in schuld en dood. Dat is de donkere drei-

ging die geen dreiging is gebleven maar werkelijkheid is geworden. Wat moet er worden van mens en wereld als het daarbij blijft? Zo ver laat God het echter niet komen. Hij heeft de wereld niet geschapen om deze verloren te laten gaan. Het is daarom ook door Christus dat deze schepping weer wordt verenigd, verzameld, onder één hoofd gebracht, en dat ene hoofd is Christus zelf. Dat kan alleen doordat de schepping wordt geheeld. Christus, de naar buiten gekeerde zijde van God, is bereid geweest om zelf ook weer naar buiten te gaan, en in de schepping zelf te komen, ja zelfs in de nood en de dood van schepping, om deze te verlossen door zijn bloed. Daar zal Paulus in het volgende hoofdstuk nog nader op ingaan.

Er zijn mensen die moeite hebben met Christus. 'God is al ingewikkeld genoeg.' 'Dat van het kruis heb ik nooit kunnen plaatsen.' 'Is Christus echt Gods Zoon?' Die moeite met Christus kan vele achtergronden hebben. Paulus moest aanvankelijk ook niets van Christus hebben. Hij is echter tot een heel andere ontdekking gekomen. Door Christus is God toegankelijk geworden. Door Christus is de doem die op het bestaan ligt weggenomen. Door Christus loopt de geschiedenis niet te pletter op een blinde muur maar loopt deze uit op heerlijkheid.

Fascinerend is de uitspraak over het besluit van God om 'alles in de hemel en op aarde onder één hoofd bijeen te brengen' (10). Er zijn niet veel teksten in het Nieuwe Testament die dat zo duidelijk naar voren laten komen. Het is als je er goed over nadent wel een duizelingwekkende uitspraak. Hoe bestaat het dat Jezus van Nazaret, die in een verloren hoekje van het heelal naakt aan een kruis heeft gehangen, deze kosmische betekenis heeft. Dat de hele kosmos, en vooral alles van de aarde, samen wordt gebracht in één lichaam waarvan Christus het hoofd is. Wat leert ons dat om groot te denken van Christus. Wat gaat dat in tegen de altijd weer opkomende neiging om er een 'Christus in zakformaat' op na te houden, een privéfiguur voor enkele bevoorrechte zielen. *Hij is 'King of Kings and Lord of Lords' (Liedboek 2013, 883).*

De wil van God

Er is nog een woord dat steeds weer terugkomt: de wil. En wel: de wil van God. Volgens Paulus komt alles voort uit de wil van God. Het is die wil die ook de doorslag geeft. God geeft door zijn wil bestemming aan de dingen. Ga in dit gedeelte maar na: God heeft uitgekozen (4), Hij heeft 'naar zijn wil en verlangen voorbestemd' (5), Hij heeft 'naar zijn wil en besluit' (11) alles tot stand gebracht.

Het is vooral dit bijbelgedeelte (naast Romeinen 9) dat heeft geleid tot het woord 'voorbestemming', waarvan de op het Latijn gebaseerde variant nog bekender is geworden: predestinatie. Bij sommigen gaan als ze deze term horen de haren rechtoverend staan. 'God heeft alles al besloten. Er blijft geen millimeter speelruimte meer over voor ons mensen. Hij heeft zelfs al bepaald wie zullen delen in het eeuwige leven en wie niet.' Zulke gedachten zijn niet uit de lucht komen vallen. Het valt niet te ontkennen dat er soms op deze manier over de wil van God wordt gesproken. Predestinatie krijgt dan een

donkere en zelfs bedreigende kant. 'Als God besloten heeft dat je het eeuwige leven niet krijgt, kun je op je hoofd gaan staan, maar het helpt je niets.'

Als je echter dit gedeelte onbevangen leest, krijg je niet de indruk dat Gods wil een of ander noodlot is, waardoor God naar willekeur aan de touwtjes trekt. Evenmin dat de wil van God alle eigen initiatief en zelfontplooiing in de weg staat. En al helemaal niet dat God er een soort loterij op nahoudt, waarbij het lot voor de een iets oplevert en voor de ander niet. Wie goed leest, merkt in ons bijbelgedeelte geen spoor van schaduw. Gods wil is geen blok aan het been. Hij opent juist het leven. Hij redt van de ondergang. Wie een kind van God wordt (5) wordt niet tot slaaf gemaakt. Wie mag 'hopen' (12) doet niet niets, integendeel, kind-zijn is verbonden met vrijheid en hoop en is misschien wel de hoogste activiteit.

De wil van God laat dus een barmhartig licht over het bestaan vallen. Paulus is niet bezig een wereldbeschouwing te ontwerpen, met als moraal van het verhaal: 'Alles ligt al vast, er valt niets meer aan te doen'. Je zou dit gedeelte eerder een lofprijzing op Gods wil kunnen noemen. Gelukkig is God er en gelukkig heeft God het beste met ons voor. Zonder de wil van God zou het niet goed aflopen met ons mensen. Je kunt er ook nog bij denken dat we zonder de wil van God onderworpen zouden zijn aan het noodlot. Of aan de willekeurige wil van 'machten'. Of aan de onbarmhartige wil van tirannen. Stel je eens voor dat God niets te willen had? Welke garantie zou er dan zijn dat het goed afloopt met deze wereld en met ons mensenleven? Gelukkig wil God wat en gelukkig geeft de wil van God de doorslag.

Genade

Een derde sleutelwoord is genade. Het komt expliciet voor in vers 6 en 7, maar vindt zijn parallel in 'vol liefde' (4). Genade kan een stoffig woord worden. Het kan een stoplap zijn waarmee een gebed besloten wordt ('uit genade om Jezus' wil'). Dat kan met alles wat van waarde is gebeuren. Het gaat er dan om de oorspronkelijke kracht ervan weer te ervaren.

Het begrip genade, verbonden aan 'Christus alleen' en de 'wil van God', zal in het volgende hoofdstuk verder worden uitgewerkt. Hier is het vooral als grondtoon aanwezig. Je zou het kunnen verwoorden als: 'Wie had dit allemaal kunnen bedenken: een wereld buiten God?' God had het niet nodig. God kwam niets tekort. Hij is in zichzelf een volheid. Waarom dan een heelal? Waarom een schepping? Waarom vissen en vogels? Waarom mensen? Het was niet noodzakelijk, het was niet nodig, maar het is genade, 'amazing grace', royale goedheid. Uiteindelijk valt het leven ons toe om niet, en valt de glorie van God ons in de schoot uit pure goedheid.

Paulus eindigt dit volle en overrompelende gedeelte met de heilige Geest. Omdat Paulus in deze brief slechts af en toe op het werk van de Geest ingaat is het wel goed aandacht te besteden aan wat hij hier schrijft. De Geest is beloofd 'als voorschot op onze erfenis' (14). Die erfenis is verlossing tot eer van Gods eer. Ook elders (2 Kor. 1:22) gebruikt Paulus dit woord als het over de Geest gaat. Een voorschot op de erfenis

wil zeggen dat er nu al wat ervaren en ondervonden mag worden van de verlossing. Woorden als 'vreugde' en 'vrede' komen dan als vanzelf boven. Of denk aan wat Paulus elders schrijft: door de heilige Geest roepen we God aan als 'Abba' (Rom. 8:15). God is nu al onze God en Christus woont nu al in de harten van hen die Hem liefhebben. Wat zal dan de erfenis zelf zijn?

Ten slotte nog een korte opmerking over het woord 'hemelsferen'. Het komt in deze brief voor in hoofdstuk 1:3, 1:20, 2:6, 3:10 en 6:12. Hemelsferen is een term die werd gebruikt door de zogenaamde gnostische beweging. Daar werd veel gespeculeerd over hemelse gewesten, reizen door de hemel en hemelse ervaringen. Paulus neemt de term over, maar in zijn brief neemt hij afstand van de leer van de gnostiek, waarin een nogal negatieve kijk op het aardse leven wordt gevonden. Hemelsferen staat in deze brief voor de plaats waar bovenaardse wezens hun verblijf houden. In deze brief wordt duidelijk dat Christus deze wezens heeft overwonnen. De hemelsferen worden overtroefd door Christus, die deze vervult met zijn aanwezigheid. De gelovigen worden gezegend door Christus en ervaren zelf de macht van de hemel. Dat wapent hen tegen eventuele aanvallen van machten die vanuit bepaalde hemelsferen hun invloed willen uitoefenen.

Verwerking

1. Een bijbelgedeelte als dit vraagt om tijd en adem. Deel met elkaar wat je vooral meeneemt. Wat raakt je? Wat bevreemdt je? Waar zou je verder over willen nadenken?
2. Hoe zou je deze zin aanvullen? 'Jezus Christus is voor mij ...'
3. Je zou kunnen zeggen dat er in dit bijbelgedeelte een groot verhaal wordt verteld, van 'voordat de wereld gegrondvest werd' (4) tot 'de voltooiing van de tijd' (9). Dit is niet het enige 'grote verhaal' dat in onze tijd wordt verteld. Integendeel, we worden ook geconfronteerd met een heel ander 'groot verhaal', waarin geen plaats is voor God en dus ook niet voor een eeuwig leven. Kom je deze grote verhalen tegen, en zo ja, in welke vorm? Wat doet dat met je? Wat zou je er op willen zeggen?
4. Hierboven schreef ik over de negatieve ervaringen die sommigen met woorden als voorbestemming en predestinatie hebben. Geldt dat ook voor jou? Of ken je mensen die hiermee zitten? Wat zou je tegen zo iemand zeggen?
5. In predestinatie zoals onder andere in dit bijbelgedeelte verwoord, zit veel licht en troost. Herken je dat?
6. Jullie zouden kunnen doorpraten over de uitspraak dat de heilige Geest een voorschot is op de hemelse erfenis. Op welke manier ervaar je zelf iets van hemels leven, en wat stel je je voor bij de erfenis?